

Colecție coordonată de
LIVIA SZÁSZ

Jean des Cars

FRANZ JOSEPH
ȘI SISI

Datoria și rebeliunea

Traducere din franceză de
Irina Negrea

TREI

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	13
<i>Genealogia Casei de Habsburg-Lorena</i>	19
1. O dragoste cu adevărat fulgerătoare!	21
În căutarea noii împărătese a Austriei.....	24
În niciun caz, împăratul nu trebuie lăsat să aștepte!	27
Franz Joseph se va însura cu una dintre verișoarele lui. Dar cu care?	31
La bal, împăratul surprinde pe toată lumea.....	35
Nimeni nu se gândește să o informeze pe logodnică.... dar ea presimte tot!	41
2. Mariajul contraziilor	45
De data aceasta, „Gotha” va consimți o căsătorie din dragoste ..	48
Vor trece multe luni înainte ca Sisi să fie pregătită pentru viitorul ei statut	53
Franz Joseph își sărută logodnica în fața mulțimii: așa ceva nu s-a mai pomenit vreodată la Viena!	57
După zile istovitoare, Sisi este împărăteasă la 16 ani	63
3. O lună de miere sub supraveghere	69
În Prater, împărăteasa redevine Sisi, tânăra pasionată de circ	75
Ce șiretlicuri trebuie să folosească Sisi pentru a putea fi, în sfârșit, singură cu soțul ei.....	78

În prima ei vizită oficială, împărăteasa îi încântă pe cehi	82	8. Capcane pentru doi împărați	179
Din ordinul soacrei ei, Sisi trebuie să arate lumii că e însărcinată	85	Două surori ale împărătesei sunt infidele în căsnicie!	
Războiul Crimei perturbă viața cuplului imperial	87	Sisi bănuiește ceva...	182
Un doliu la Sankt-Petersburg, o naștere iminentă la Viena...	90	Împărăteasa îngrijeste vilegiaturiiți care nu-i cunosc	
4. Maternitatea pedepsită	95	identitatea...	185
Se bănuiește că împărăteasa ar avea o influență politică...	99	Charlotte nu ascultă sfaturile lui Sisi:	
La Paris, Napoleon al III-lea are un fiu. La Viena, Franz Joseph		vrea și ea să fie împărăteasă...	189
speră și el să aibă un moștenitor...	101	Contrar oricăror așteptări, chestiunea Mexicului	
În Lombardia și în Veneto, Sisi îi încântă pe opozații	104	le apropie pe Sophie și Sisi	193
Scandal la Scala din Milano... , dar nu din cauza unei opere!	108	La Bad Ischl, un ultimatum din partea lui Sisi,	
Acum, o călătorie în Ungaria, indispensabilă, însă riscantă...	112	care amenință să plece definitiv!	196
În mod paradoxal, moartea fiicei sale pecetluiește apropierea		Sisi se reîntâlnește cu strănii ei văr, devenit acum	
dintre Sisi și unguri	116	regele Ludovic al II-lea al Bavariei	201
5. O bucurie: un moștenitor! Un dezastru: Solferino...	119	Stupoare: împărăteasa devine avocata Ungariei!	204
Cuplul imperial se mută și Viena se transformă...	123	Sisi se întoarce la vârul ei Ludovic al II-lea, trădat de Wagner...	209
Surpriză: împărăteasa Sisi se ocupă de măritișul surorilor ei!	127	În fața ungarilor, triumful lui Sisi estompează	
Serbări publice la Viena, neliniști în sufletul împărătesei	131	eșecul politicianilor	211
Sisi este disperată când Franz Joseph pleacă la război...	134	Prusia vrea să elimine Austria din treburile germane	215
După criza politică, cei doi soți se confruntă cu o criză conjugală	138	După înfrângerea de la Sadowa, Sisi cheamă în ajutor Ungaria	221
6. O absență atât de lungă	145	Și Mexicul se dovedește o capcană pentru împăratul Maximilian	226
Sisi își organizează prima fugă: alege insula Madeira	149	9. Bucuriile unui cuplu: o încoronare și Sisi este însărcinată	229
Sisi își descoperă adevărata suferință:		Sisi suferă un eșec politic, împăratul preia din nou controlul	234
nu se poate simți bine nicăieri...	153	Zvonuri: Ludovic al II-lea al Bavariei se va însura	
7. Sisi suferă o recădere, un cuplu în criză,		cu o soră a lui Sisi?...	237
Bismarck îl îngrijorează pe Franz Joseph	161	Franz Joseph recunoaște că Sisi are instinct politic	242
Vienezii se simt ofenși: Sisi e bolnavă când e cu ei,		Temeri de o nenorocire în Mexic, speranțe	
dar se face bine când e plecată...	165	de căsătorie în Bavaria	246
La Veneția, cuplul imperial se străduiește		Rege și regină ai Ungariei: încoronarea unui cuplu	250
să ajungă la un compromis	169	O tragedie în Mexic, două drame în Bavaria:	
După o absență de un an și două luni,		vara anului 1867 este dureroasă	255
Sisi este sărbătorită la Viena	174	O confruntare imperială: Sisi o înălnește	
		pe Eugénie la Salzburg	259
		Ludovic al II-lea al Bavariei nu se va însura, iar Sisi este gravidă	264

10. Sisi, mamă posesivă, Franz Joseph, în călătorie:	
un alt compromis...	269
Împărăteasa Austriei va îndrăzni oare să nască în Ungaria?	275
Este oare Andrassy tatăl celui de-al patrulea copil al lui Sisi?	280
Măritată în fine, sora cea mică a lui Sisi	
devine ducesă d'Alençon	285
Franz Joseph pleacă singur la inaugurarea Canalului Suez	290
Sisi geloasă pe Eugénie, care e prea des	
în preajma lui Franz Joseph	300
Franz Joseph revine, Sisi pleacă: drumurile lor se intersectează. O	
criză în familie?	303
Slășitul unui duel de optsprezece ani între Sisi și soacra ei	306
La Expoziția Universală, șahul Persiei refuză să plece	
fără să o fi văzut pe Sisi!	314
Jubileul de argint al împăratului este un triumf pentru Sisi	321
Împăratul moștenește în sfârșit averea Habsburgilor	326
11. Viață secretă, viață calomniată...	329
Franz Joseph nu știe, dar Sisi economisește cu chibzuință	332
Împăratul are o legătură secretă!	334
Un călăreț englez o șochează pe Sisi: nu e un gentleman!	338
Rudolf simte că mama lui este aproape o străină pentru el	343
O muntă de aur unde împărăteasa pare și mai întinerită!	349
12. Un mariaj pentru prințul moștenitor,	
un ménage à trois pentru părinții lui?	357
Rudolf este prințul cel mai hăituit și spionat din Europa	360
Cuplul imperial se ceartă pentru alegerea unei nurori	363
Oare mariajul lui Rudolf este doar consecința	
unor rațiuni de stat?	367
Dacă Franz Joseph este în pericol, Sisi pretinde să fie cu el	372
La Viena, Franz Joseph urmărește debutul unei actrițe	379
Sisi își alege „înlocuitoarea” pentru perioadele	
când este absentă de lângă soțul ei	382
Pentru a o reține pe Sisi, Franz Joseph îi oferă Hermesvilla	388
Ludovic al II-lea al Bavariei este arestat!	
Ce poate face împărăteasa?	389
În Carpați, întâlnirile celor două regine Elisabeta	392
Rudolf, soț rău și arhiduce dezamăgit,	
îi îngrijorează pe părinții lui	396
Crăciunul 1888 la Viena: Sisi are 51 de ani	
și Marie Valerie este logodită	400
13. O tragedie și secrete dureroase	405
Franz Joseph și Sisi se confruntă cu cea mai grea încercare	410
Sisi este îngrozită: e posibil ca fiul ei	
să fi murit într-o criză de nebunie!	413
În Cripta Capucinelor, Sisi îl strigă pe fiul ei mort	417
Un cuplu care caută să supraviețuiască în anul de doliu	421
1890: în sfârșit, un moment de fericire după atâtea nenorociri	425
O nouă absolută: împreună la hotel... în vacanță!	430
La aniversarea de un mileniu a regatului Ungariei,	
Erzsébet este ca o „fantomă”!	435
14. Optsprezece ani de solitudine	443
Sisi călătorește incognito, dar împăratul nu poate fi liniștit	447
La Schönbrunn, fatalitatea îl doboară din nou pe Franz Joseph	450
Asasinul lui Sisi a ucis o femeie mult mai revoltată decât el	452
Ultima călătorie terestră a lui Sisi nu este cea pe care ea o dorea	455
Franz Joseph și Katharina Schratl: o prietenie întreruptă	458
Franz Joseph participă la cultul memoriei lui Sisi	461
Postfață	467
Credite fotografice	469

Cuvânt-înainte

Vor rămâne pentru eternitate un cuplu legendar, printre cele mai admirate din toate timpurile. Au fost uniți la bine și la rău, având parte împreună de câteva bucurii și de nenumărate tragedii personale și politice, toate ancorate în memoria europeană ca preludii ale sfârșitului unei lumi, acea lume de dinaintea anului 1914, „lumea de ieri“, cum avea să scrie Stefan Zweig în cartea sa autobiografică, adevărat „testamentul literar“ al autorului.¹ Și astăzi încă, după peste o sută de ani de la moartea sa în 21 noiembrie 1916, Franz Joseph, împărat și rege, reprezintă o figură legendară, respectată și iubită a destinului dureros al Imperiului Austro-Ungar. Un suveran de referință, un părinte, un zid de apărare. Decedat subit în toiul unui conflict fratricid de o amploare inedită, a avut șansa de a nu fi martor la prăbușirea universului său. La capătul celei mai lungi domnii din istoria Habsburgilor — șaiszeci și opt de ani —, stupoarea și temerile au umplut sufletul supușilor săi,

¹ *Lumea de ieri, amintirile unui european*, lucrare publicată postum, în 1942. (N.L.)

rămași orfani. Dezorientați și îngrijorați. Pentru generații întregi, el fusese singura lor călăuză. Cum să supraviețuiască dispariției lui?

Republica austriacă, născută în 1918 din ruinele defunctei monarhii multisekulare a Habsburgilor, nu a uitat, în 2016, tot ceea ce îi datorează acestui monarh-soldat, pentru care uniformă era ținuta favorită. La Viena, îndeosebi, unde totul amintește de epoca imperială și generează un comerț fructuos în diverse domenii, deși nu întotdeauna prea inspirat, s-au organizat remarcabile expoziții menite să comemoreze guvernarea tumultuoasă a unui șef de stat născut în 1830 într-o Europă postnapoleoniană, plămădită de Congresul de la Viena, și care se stinge într-o Europă devastată după aproape trei ani de război.

Vlăstar al secolului al XIX-lea marcat de revoluțiile europene, printre care apariția căilor ferate, cărora el avea să le acorde toată atenția pentru a moderniza imensul mozaic al teritoriilor lui, Franz Joseph și-a dat duhul în patul său, în castelul Schönbrunn, unde se născuse în urmă cu optzeci și șase de ani, temându-se acum că avea să piardă acest război, ca atâtea altele în care luptase de-a lungul vieții. Deși era considerat conservator, ba chiar retrograd, secolul al XX-lea care abia începuse i-a dat posibilitatea să fie primul monarh din dinastia sa a cărui voce să fi fost înregistrată pe discuri și care a putut să fie filmat cu prilejul unor ceremonii familiale, ca de pildă în 1911 la căsătoria unui nepot de-al său, care avea să devină, peste cinci ani, nenorocosul său succesor la tron, împăratul Carol I al Austriei și regele Carol al IV-lea al Ungariei. Astfel, se poate spune că Franz Joseph a cunoscut preistoria audiovizualului și reverberațiile acestuia, marcate de solemnitate și respect, căci nu deveniseră încă hărțuitoare sau agresive. Funeraliile lui, grandioase și solemne, au fost celebrate în 30 noiembrie 1916, într-o

Viena împietrită de durere, demnitate și frig. Asistând la parada regimentului de gardă călare, un copil de zece ani, născut în partea pe atunci austriacă a Poloniei, va spune, mult mai târziu, că a fost „un spectacol de neuitat”. Acest tânăr martor ocular va deveni unul dintre cei mai talentați cineaști de la Hollywood, realizând atât pelicule aparținând genului *film noir*, cât și comedii de succes: este vorba despre Billy Wilder, care s-a născut în imperiul lui Franz Joseph. Dar spectacolul, fotografiat și filmat, picde din grandoare: al optulea cal din atelajul monumentalului car funebru era suferind. Un semn de rău augur pentru viitorul Austro-Ungariei.

Și astăzi chiar, destinul romanesc și tragic al celei care a fost împărăteasa Elisabeta și regina Erzsébet, fascinanta Sisi, continuă să farmece generații întregi. Frumusețea, alura sa, dar și temperamentul său rebel, nesupunerea față de regulile protocolului și ridiculizarea lor au plasat-o, în mod neașteptat, în lumina indiscretă a familiilor nobile din Almanahul Gotha, deși ea nu căuta decât umbra, discreția, anonimatul. Sisi detestă mondenitățile obligatorii, privirile celorlalți, uzanțele stupide; este o amazoaă neînfricăată care înfloarește parcă în șaua calului, o poetă care ar vrea să fie pasăre, o călătoare înflăcărată care adoră plecările și detestă întoarcerile. Nu voia să fie împărăteasă a Austriei, însă a fost copleșită când a devenit regină a Ungariei, și a luptat pentru eliberarea popoarelor supuse dublei monarhii. Au vrut să o îngrădească într-un rol mut, să o constrângă să fie o preafrumoasă prim-figurantă; dar ea a fost o stea. Mai mult decât o putere absolută, Sisi a avut o influență reală, de care a știut să se folosească. S-a spus că nu ar fi avut instinct politic, însă s-a greșit nețînându-se seama de presentimentul ei, atunci când a declarat în 1890: „Furtuna va izbucni în Balcani.” Ce treabă avea această

femeie depresivă să se amestece în politică? Ce știa ea despre aceste blestemate naționalisme? Dar Sisi era vizionară, prezicând cumva, cu douăzeci și patru de ani în avans, atentatul de la Sarajevo. Sisi nu era cantonată în trecut, ci avea concepții avangardiste, moderne, depășind manierele închistate și viziunile înguste ale timpului său. O pionieră a ceea ce se va numi, mult mai târziu, feminism. Deși s-a născut acum o sută optzeci de ani, amintirea ei a supraviețuit tuturor modelelor trecătoare. Sisi domnește pentru totdeauna în inimile noastre.

Prezenta lucrare, consolidată printr-o nouă abordare documentară, devenită posibilă odată cu prăbușirea lumii comuniste și accesul la un trecut pus sub obroc, dar conservat în Europa Centrală, își propune să relateze viața acestui cuplu inedit și, de aceea, românesc. Mariajul lor a fost unul dintre cele mai grandioase „romane” ale nobilimii din Almanahul Gotha, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. O operetă care se sfârșește tragic, o povestire intimă născută din îmbinarea contrariilor. Cum a fost viața lor publică? Dar cea privată? Căsătorit fiind, Franz Joseph a avut într-adevăr amante în timpul nenumăratelor absențe ale soției lui, iar aceasta a întreținut pe furiș relații amoroase cu prilejul peregrinărilor ei? Tânăra Anna Nahowski, care era cu aproape treizeci de ani mai tânără decât împăratul Franz Joseph, a fost oare prima lui legătură extraconjugală recunoscută? În Anglia, căpitanul Middleton a fost cumva, pentru împărăteasa versată în echitație, mai mult decât organizatorul unei vânători cu gonaci? Este adevărat că Sisi ar fi ales-o pe înlocuitoarea ei neoficială, „prietena” soțului ei, actrița Katharina Schratt? Cum funcționa oare această monarhie conjugală, dublă și ea? Existau înfruntări, era o uniune tandră sau severă, veselă ori patetică? În ce domenii au fost ei oare de acord? Împăratul

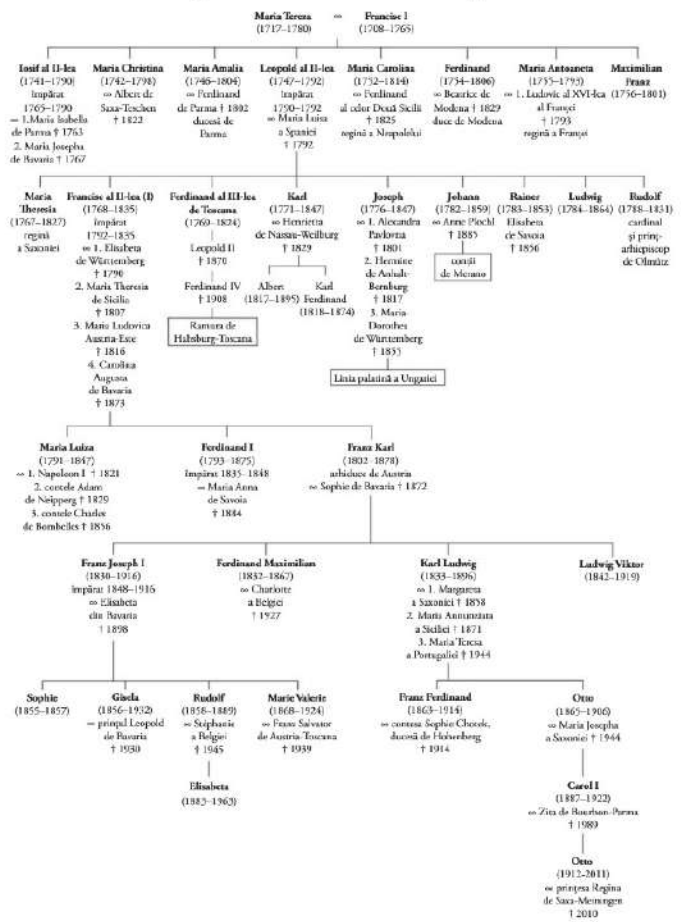
nu era într-adevăr decât un maniac obsedat de exactitate și absolutism, opac la evoluția ideilor și a modelelor, mai ales într-o capitală cucerită de tot ceea ce însemna *Jugendstil* sau *Art Nouveau*? În timp ce Franz Joseph suferea în tăcere și se refugia în muncă, Sisi nu era într-adevăr decât o capricioasă insuportabilă, anorectică, ignorându-și cu înconștiență obligațiile? De ce nu a fost iubită de vienezi (și nu este iubită nici astăzi), fiind în schimb venerată de unguri și de italienii din nord (care o venerază și astăzi)? Era ea o persoană labilă, nevrozată, sau pur și simplu egoistă și excentrică? În acest cuplu conjugal, care a fost importanța politicii, care a fost viziunea asupra celor unsprezece popoare aflate sub stăpânirea imperială, cum au fost privite rivalitățile lingvistice și religioase răspândite pe tot cuprinsul meleagurilor Habsburgilor, pe un teritoriu de nouă ori mai mare decât Austria actuală? Cum au supraviețuit cei doi soți înflorătoarelor drame care i-au lovit? Cu ce secrete de stat au rămas pe conștiință acești doi soți în tăcerea mormintelor lor? Șiau ei oare adevărul despre moartea la Mayerling a unicului lor fiu și moștenitor? De ce nu s-au grăbit să ajungă lângă trupul neînsuflețit al arhiducelui Rudolf? Și, apoi, această simplă întrebare, care ar putea lămuri atâtea nedumeriri: oare s-au iubit ei cu adevărat, chiar dacă n-au fost fericiți?

De la mariaj la coabitare, de la crize la înțelegere cordială, de la speranță la disperare, de la amuzament la agasare, de la exasperare la furie, de la scene între doi soți până la împăcărilor lor cele mai duioase, această biografie încrucișată, în paralel cu diversele evocări ale centenarului Primului Război Mondial, își propune să redea destinul excepțional a două capete încoronate, ridicate la rangul de mit încă din timpul vieții lor. Mitul „ultimului monarh de școală veche”, cum îi plăcea să se definească

singur, omul îndrăgostit definitiv de spectaculoasa răzvrătită a curții, soția lui fugară, asasinată de un anarhist, care nu știa că victima sa era mult mai revoluționară decât el și că abia aștepta această izbăvire. O moarte care a bulversat popoarele și a sfâșiat sufletul soțului ei, rămas neconsolat și resemnat până la propriul sfârșit, care a survenit la optsprezece ani de singurătate oficială. Au format un cuplu atipic, de o cutezanță insolită, împinsă până la sfidare, întreținând un părelnic ménage à trois, care a făcut să clevească întreaga Europă. Aceasta este întâlnirea dintre un bărbat al datoriei și o femeie rebelă.

Jean des CARS

Genealogia casei de Habsburg-Lorena

1 O dragoste cu adevărat fulgerătoare!

În 19 august 1853, după anunțarea logodnei, Franz Joseph și Sisi fac prima lor plimbare ca logodnici, aproape singuri, în împrejurimile stațiunii Bad Ischl, caleașca este condusă de contele Grünne, omul de încredere al împăratului.